

Z České demografické společnosti

Ve středu 20. října 2010 se na Albertově, v prostorách Přírodovědecké fakulty UK uskutečnil další z diskusních večerů České demografické společnosti, který byl věnován **prognóze vývoje obyvatelstva České republiky do roku 2070** sestavené v první polovině letošního roku *Borisem Burcinem a Tomášem Kučerou z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze*.

Diskusní večer byl věnován prezentaci výchozí, metodiky, předpokladů a výsledků uvedené prognózy, která se stala základem makroekonomických propočtů a úvah spojených se zamýšlenou reformou důchodového systému v České republice v rámci práce tzv. druhé Bezděkovy komise, přesněji *Poradního expertního sboru ministra financí a ministra práce a sociálních věcí* (zkráceně PES). Při prezentaci prognózy byla nejprve diskutována použitá metodika a její vývoj v porovnání s prognózou z roku 2003. Následně byl zrekapitulován dosavadní, z hlediska perspektiv aktuální vývoj celkového počtu a pohlavně věkové struktury obyvatel, stejně jako hodnot základních charakteristik všech tří složek reprodukce. Na tento vstupní přehled navázala diskuse vstupních parametrů zastoupených agregátními charakteristikami plodnosti, úmrtnosti a migrace ve vybraných letech období prognózy. Diskuse se přitom odvíjela v komparaci jejich hodnot s hodnotami stejných ukazatelů ze společné prognózy obou jmenovaných autorů z roku 2003 a s výstupy ze srovnatelných prognóz ČSU sestavených v letech 2003 a 2009. Prezentaci základních výsledků nově sestavené prognózy ještě předcházel přehled představ o podílu jednotlivých pohlavně věkových skupin na celkových změnách.

Výsledky prognózy byly pro přehlednost prezentovány variantně pouze v případě vývoje celkového počtu obyvatel. Ostatní výsledky se pak vztahovaly pouze k variantě střední zachycující nejpravděpodobnější trajektorii vývoje. Značná pozornost byla věnována z výsledků vyplývajícím závěrům. K těm hlavním patří potvrzení očekávání, že počet obyvatel s největší pravděpodobností dále poroste, i když před dosažením horizontu roku 2070 dojde dříve nebo později k jeho redukcí v důsledku očekávané nepříznivé bilance vývoje obyvatelstva přirozenou měnou. Prognóza také potvrdila, že obyvatelstvo nezadržitelně stárne a bude i nadále stárnout, přičemž nejdynamičtější růst se bude týkat vzestupu počtu a podílu nejstarších osob. Osob v produktivním věku by mělo po jistém čase výrazněji ubývat. Současně bylo doloženo, že turbulentní vývoj počtů dětí a mládeže ve věku přípravy na zaměstnání bude se značnou pravděpodobností pokračovat, což povede k poměrně obtížnému plánování školních kapacit.

Po bezmála devadesátiminutové prezentaci následovala tematicky široká diskuse, do které se kromě zástupců *Českého statistického úřadu*, autorů kompetitivní prognózy, zapojili také zástupci a absolventi *Vysoké školy ekonomické*. Vedle metodických otázek a otázky dat byly diskutovány zejména důsledky očekávaného populačního vývoje na vývoj počtu a kvality lidských zdrojů a očekávané změny na trhu práce. Na závěr večera se diskutující dohodli, že se k poslední uvedené problematice v některém z příštích diskusních večerů či v rámci mimořádné akce společnosti pokusí v brzké době vrátit.

Tomáš Kučera

RNDr. Pavel Čtrnáct šedesátiletý

V letošním roce se dožívá významného a pro nás, kteří ho znají, neuvěřitelného životního jubilea *RNDr. Pavel Čtrnáct*. Narodil se 10. 11. 1950 v Praze. Je absolventem Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, oboru ekonomické geografie (1969–1974). Poté následoval jeho stu-

dijní pobyt v někdejší *Ústavu krajinné ekologie*, kde působil v letech 1975–1978. Již v roce 1979 obhájil titul RNDr.

Jeho pracovní dráha je spojena především se statikou, kam nastoupil před více než 30 lety – v roce 1978. Prvním působištěm Pavla Čtrnácty byl *Český statistický úřad* (1978–1983). Již tehdy prokázal mj. neobyčejnou erudovanost, znalosti, schopnost analytické tvůrčí práce. To vše přispělo k tomu, že byl v roce 1984 jmenován vedoucím oddělení demografické statistiky na Federálním statistickém

úřadě a následně ředitelem odboru statistiky obyvatelstva.

Jeho záslužnou práci na úseku demografické statistiky a sčítání lidu dokumentuje nejen činnost metodická, řídicí a organizační, koncepční, analytická, ale mj. i oblast prezentace dat. Pavel Čtrnáct je iniciátorem, autorem, spoluautorem nebo řídícím pracovníkem mnoha publikací z demografické statistiky a sčítání lidu, nejrůznějších zpráv, statí, přehledů, publikací datových, pramenných děl a analýz vydávaných Českým a Federálním statistickým úřadem. V nelehkých podmínkách také inicioval a výrazně napomohl prosadit vydání **Atlasu obyvatelstva ČSSR** (vydal *Geografický ústav ČSAV a Federální statistický úřad* v roce 1986), na kterém se podílel nejen autorsky, ale i organizačně i jako místopředseda redakční rady. Autorsky se podílel i na **Atlasu sčítání 2001** (vydaný v roce 2006, editoři *J. Rychtaříková, J. Kraus*).

Statistická cesta Pavla Čtrnácta byla přerušena obdobím 1992–2003, kdy pracoval v různých zejména vedoucích funkcích ve sféře bankovní a v oblasti penzijních fondů.

Jeho velmi očekávaný a opětovný nástup na Český statistický úřad nastal v roce 2004, tedy v období, kdy byly zahájeny práce na přípravě sčítání lidu 2011. Vzhledem k jeho zkušenostem ze sčítání v roce 1991, na jehož přípravě a provedení se Pavel Čtrnáct významně podílel, byl pověřen vedením oddělení a začala další etapa jeho činnosti ve státní statistické službě. Jeho podíl na koncepci sčítání, metodice a organizaci, ale i legislativních pracích (zákon o sčítání, vyhláška ke sčítání) a v podstatě všech zásadních vrcholových

dokumentech je zcela mimořádný. Podílel se rovněž na tvorbě mezinárodních **Doporučení Komise evropských statistiků (CES) ke sčítáním kolem roku 2010** a na **Narižení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 763/2008 ze dne 9. července 2008, o sčítání lidu, domů a bytů**. Zastupuje ČSÚ a podílí se také na činnostech Pracovní skupiny pro sčítání při EHK OSN a ve strukturách Eurostatu. Je také vedoucím Řešitelského týmu terénních prací SLDB 2011.

U příležitosti životního jubilea Pavla Čtrnácta je třeba ocenit i jeho práci v *České demografické společnosti*, jejímž je dlouholetým členem. Několik funkčních období byl členem hlavního výboru ČDS, určitou dobu jeho místopředsedou. V současné době je členem Revizní komise HV ČDS. Jeho práce ani po mnoha letech neustala. Připomeňme jen jeho úsilí a vysoký organizační podíl i náročné zpracování dokumentace za období od roku 1959 pro konferenci ČDS u příležitosti 50 let časopisu *Demografie*. Byl také členem redakční rady časopisu *Demografie*.

Neobyčejné schopnosti zejména koncepční, široké znalosti z různých vědních oborů, všeobecná vzdělanost, ale také osobní vlastnosti jako je tolerance, velkorysost, vřídlost, nadhled – to je Pavel Čtrnáct, jehož si vážím jako spolupracovníka, demografa, statistika i dlouholetého přítele.

K jeho životnímu jubileu mu i jménem jeho spolupracovníků a členů redakční rady časopisu *Demografie* přeji hodně zdraví, osobní štěstí a další úspěšné kroky na poli statistickém i demografickém.

Jiřina Růžková, předsedkyně redakční rady

Ron Lesthaeghe v Praze

Ve dnech 5.–13. dubna 2010 byl hostem Katedry demografie a geodemografie na Přírodovědecké fakultě UK v Praze přední světový demograf *Ron Lesthaeghe*, člen Belgické a Nizozemské královské akademie věd, emeritní profesor Svobodné bruselské univerzity, hostující profesor Michiganské univerzity v Ann Arbor, Kalifornské univerzity v Irvine a nositel mnoha prestižních vědeckých uznání. Během své týdenní návštěvy uspořádal na Albertově tři přednášky, v nichž zůstal tematicky věrný hlavnímu a sjednocujícímu tématu svého výzkumu v posledních třech desetiletích let – konceptu druhého demografického přechodu.

Ve středu 7. dubna odpoledne přednesl profesor Lesthaeghe svou úvodní přednášku na téma **The Unfolding Story of the Second Demographic Transition over the last two Decades: Tracking and Incorporating New Developments**. Tematicky byla věnována konceptu druhého demogra-

fického přechodu, který představili v polovině 80. let společně s nizozemským demografem *Dirkem van de Kaa*, a jeho konfrontaci s měnící se reprodukční a sociální realitou uplynulých dvaceti let nejen v zemích západní Evropy. R. Lesthaeghe se nyní vrátil k ideovým kořenům tohoto konceptu, připomněl hlavní identifikační i diferenační znaky celého procesu, které jej vymezují oproti demografické revoluci, pro niž používá termín první demografický přechod, a konfrontoval původní teoretické předpoklady s výsledky výzkumů uplynulých let. Další část přednášky byla věnována difúzi inovací reprodukčního chování zahrnutých pod koncept druhého demografického přechodu nejen v hospodářsky nejvyspělejších zemích a regionech Evropy, ale také v postkomunistických zemích a na asijském kontinentě, jejím širším souvislostem i specifickým projevům. Na základě prezentovaných výsledků výzkumu, nejnovějších em-